

РАДОВА РАДА

Ганчасом умови передплаати на 1917 рік.

на 9 міс.	на 6 міс.	на 3 міс.	на 1 міс.	на 10 р.	на 6-50 р.	на 3-50 р.
—	—	—	—	—	—	—

Впередплата прийняється тільки з 1-го числа кожного місяця. — За зміну адреси 50 коп. (држ зміні доможте прикладати стару адресу).

На передплаті авторам рукописів належить прикладати марку, також відповідні відмови, такіж відповіді друкуватимуться в наступних числах.

Адреса редакції й контори:

У КИЇВІ, ІНСТИТУТСЬКА, 22.

Телефон редакції 64-80.

Почт. скринька № 273.

ГАЗЕТА ПОЛІТИЧНА, ЕКОНОМІЧНА Й ЛІТЕРАТУРНА.

Виходить щодня, окрім понеділків і днів після великих свят.

Умови друкування оголошень.

На IV сторінці:

За 1 рядок в 1 шпальку . . . 40 коп за кожний раз.

Особам, що шукають праці за оголошенням найбільше як в 3 рядки в 1 шп. 1 руб. на 1 раз.

Ціна окремого № у Києві 15 к. В провінції і 16 к. на вонзалах

№ 176

П'ятниця 3 листопада 1917 року. 210 XI-XII № 176

№ 176.

ТРОЦЬКИЙ НАРОДНИЙ ДІМ. УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕАТР.

Сьогодні, 3-го листопада: **БРАТ НА БРАТА**, драма на 5 д. Карпенка-Карого. 4-го: НЕВОЛЬНИК. — 5-го: Ранком СУЄТА, вечером ВЕЗТАЛІАННА. — Гогоується до вистави: ТАРТЮФ, Мольєра.

Олександр. ул. № 12. **2-й ГОРОДСЬКИЙ ТЕАТР** Олександр. ул. № 12.

Український театр під орудою М. Садовського.

Сьогодні, 3-го листопада: **НАЙМИЧКА**, драма на 5 д. Карпенка-Карого. 4-го: ГЕТЬМАН ДОРОШЕНКО, історична трагедія на 5 дій Старича, Київ-Черняхівської. — 5-го: ОЙ НЕ ХОДИ ГРИЦЮ ТА НА ВЕЧЕРНИЦІ, драма на 5 дій Старича.

Полтавська Губернська Земська Управа

прохає осіб, які взяли б на себе уложення науково-популярних лекцій для аудиторії сільських „Просвіт“ на теми: 1) занепад і відродження України; 2) природа, багатство й людина України; 3) українські громадські діячі: а) Кирило-Мефодіївське Братство, б) Драгоманов, в) Франко, г) Грінченко; 4) Історія культури України в порівнянні з російською; 5) розвиток народоправства в Європі і на Україні; 6) земська самоврядування, історія і сучасні завдання; 7) суд в старі часи й тепер; 8) край сільсько-господарських товариств—Ланія, 9) діти-надія рідного краю, 10) громадянин, його права та обовязки. Звертатись у Педагогічне Бюро земства в повідоленнях.

Крім того організується видавництво циклу лекцій по відділах: історія культури, історія України, географія України, історія української літератури, природознавство, фізіологія, гігієна, соціально-політичні питання.

Лекція—в один-два друкованих аркуша (аркуш—3 тис. літер), авторський гонорар—500 карб. за аркуш. Дальніші інформації—у Педагогічному Бюро. Полтавське Губернське Земство. 369

Громадяне!

Жертуйте і вписуйтеся в члени Товариства

„КОПІЙКА НА РІДНУ ШКОЛУ“

Гроші треба посилати: Київ, Хрещатик 27. Південний Кооперативний Банк, на біжучий рахунок № 51. Листи посилати: Київ, В. Володимирська, Педагогічний Музей, для Т-ва „Копійка на рідну школу“. 5-0045-2

Київсько-Соломенське

Т-во Взаємного кредиту, Хрещатик 17. Тел. 45-19

обезпечує (страхує) вигратні білети III-го займа від тіража погашення 1-го листопада (ноября) с. р.

по 34 рублі.

5-363-5

Негайно потрібні помешкання

(можуть купити): 1) для контори 10-15 великих кімн. 2) для складів (можно окремо від контори, але бажано на Подолі). 3) Участок землі (можна з будівлями) в районі Подільські товари. станці. Предложення з докладн. умовами подати Дніпро-союзу, Воздвиженська № 1. 3-368-1

Укр. Січ. Стр.

Біляр Й. — Свистільники пов. Рогатин, Фуртас Р. — Псарі, Фернц І. — Заваль, пов. Підгайні, шукають знакомих. Ст. Сусяніно М. В. Р. Бару Пері, Петрогр. губ. 1-0281-1

До війська і громадян України.

На Україні льється кров. Одні частини війська йдуть проти других. Серед війська і мирної людности численні жертви.

Робота на захування фронту і тилу припинилась, тим часом як красві загрожує голод.

У Києві на вулицях іде бій.

Генеральний Секретаріат України, найвища красва влада, в ім'я рятунку рідного краю, вимагає зобов'язати всі частини війська і всі громадяне зараз же перестали нападати одні на других.

На Україні нема з-за чого вест ириваву боротьбу. Українська Центральна Рада обрана всіма народами України і висловлює волю всієї революційної демократії. По суті це є красва рада селянських, робітничих і солдатських депутатів. Все війське і всі партії повинні признавати владу Генерального Секретаріата Української Центральної Ради і цілком коритись його розпорядженням.

Досить пролиття крові.

Хто буде далі вест ириваву боротьбу, той ворог рідного краю й революції.

Генеральний Секретаріат України. Київ, 31 жовтня 1917 р.

Київ, 3 листопада 1917 року.

Перед іспитом. За цих кілька день, коли волею подій наша газета мусіла мовчати, справи в Києві розгорнулися таким катастрофічним темпом, що тепер доводиться вже робити оцінку не біжучого моменту, а пережитого, підводити певний підсумок тому, що сталося за такий короткий час. Самий перегляд подій читачі знайдуть на іншому місці, тут же ми маємо висловити лиш свою думку про нове становище, що утворилося в Києві й на Україні.

Повстання большевиків в Петербурзі, в Києві спершу не озвалося було нічим замітним і вже в суботу початки заколоту можна було вважати ліквідованими. Тим часом нетактовні вчинки військового начальства викликали невдоволення деяких військових частин, що перейшло незабаром в обурення. Хто перший почав активні виступи, тепер ще не вяснено. Додати того, що на улицях Києва счинилася справжня війна, з убитими, покаліченими, спробами замирення і т. и. В результаті—штабник з Києва, і місто опинилося без заступників старої влади.

Серед таких обставин—надзвичайно тяжких і прикрих, коли нелад у місті міг бути використаний військими темними елементами на погроми та цілком анархістичні виступи—був один тільки вихід. Це об'єднатись усім, хто стоїть за спокій та добрий лад не тільки в Києві, а і в цілій Україні, коло єдиної урядової організації, якої не звалили події—коло Генерального Секретаріата. Це було тим більш неминучим, що зносини з центром порвано цілком, і з Петербургу не доходило ніяких, не то певних, звісток, і про хід петербурзьких подій можна тільки до певної міри дгадуватись. Отже, щоб не ставити цілий край перед погрозою цілковитого безвладдя й анархії, Центральна Рада змушена була дати відповідні доручення Генеральному Секретаріатові про нову організацію влади на Україні. Таким способом, хід подій сам поставив на чолі всього нашого життя Генеральний Секретаріат, і він негайно повинен фактично справдати ті сподіванки, що покладає на його тепер людність України, без ріжниць національностей. З другого боку, знов це ка-

жемо й підкреслимо, всі люди, всі організації, які прагнуть спокою та ладу, мусять стати кругом цього єдиного органа місцевої влади і допомагати йому всіма способами. Без цього, звісно, Генеральний Секретаріат не зміг би довести до діла найперше своє завдання—цілковитого втихомирення в краю.

Це найперше і найголовніше завдання, перед яким одступають на другий план усі інші завдання. Треба, щоб нормальний хід життя й нормальні відносини ані на хвилину не припинялись, щоб кожному були забезпечені всі права, щоб лад не порушувався ніякими анархічними виступами ні з якого боку. Прийде час, коли під фактичне становище мають бути підведені ті або інші юридичні підвалини, але тепер не час цим захоплюватись. Тяжке лихоліття, що ми тепер переживаємо і що загрожує новим лихом, а надто в звязку з можливими подіями на фронті, вимагають тепер особливої обережності та розважливості. Історія поставила Україну й її найвищий орган перед тяжким іспитом, і всі громадяне краю повинні напружити всі сили, щоб з того іспиту вийти щасливо і з честю.

Ансіона. Розгойдані хвилі життя зараз же внесли на поверх усякий бруд і чечість, що лишилися в спадку од темних часів минулого рабства. Насильство над вільним словом та над особою людською раз-у-раз ідуть найперше в тому брудному намолі, і ми це переживаємо в тривожні часи, коли порушено рівновагу життя. Маємо вже ганебну спробу воскресити стару цензуру, маємо не менш ганебні виступи з самочинними трусами й арештами, маємо й інші прояви насильства, якими темна темнота—свідомо чи несвідомо, то всеодно—хоче ознаймувати свою перевагу. Ті подробиці замахів на волю слова якогось большевистського „комітета по дбамт печаті“ (і назву ж вигадано!), що дав у Центральній Раді заступник Бунда, роблять таке гігноче враження, що цілком можна було зрозуміти той запальний, обурення повний тон, що забренив у розмовах на цю тему.

Волі слова та незайманности особи не треба доводити—це аксіома. Ми можемо ті тільки нагадати, щоб сказати всяким насильникам—геть з брудними руками! Не на те звалено самодержавіє, щоб в інших формах воскресити старе насильство, заводючи нових цензорів та жандармів, під які б кольори вони не підживались. І перша повинність красвої влади—посадити насильників на їхнє місце й рішуче припинити всякі охочі виступи проти вільного слова та вільної особи.

Хто такі большевики?

Велику трагедію переживає зараз держава Російська. В Петрограді, Москві і по інших менших її центрах відбуваються великі, можливо навіть історичної ваги, події, ініціаторами яких являються так звані большевики та елементи до них прихильні. Про ці події і про большевиків можна тепер почути скрізь, і большевики, як герої дня, у всіх і кожного тепер на устах. Але не вважаючи на таку „популярність“ большевиків, рідко хто дійсно правильно може відповісти на запитання, хто вони такі—большевики?

Щоб відповісти на це запитання, подаємо тут одю невеличку історичну справу.

Зорганізувавшись в 1898 році на першому своєму з'їзді, російська соціально-демократична робітничка партія вже на другому з'їзді в 1903 році

росколюлася на дві частини (фракції): меншу по кількості членів з'їзду і більшу. Члени меншої фракції стали зватися менш-виками, а більшої—большевиками.

В 1905 році большевики склали третій з'їзд партії, і цей з'їзд позначив розкол партії. Правда, на четвертому з'їзді, скликаному в тім же 1905 році, почастило тимчасово поладити цей розкол, але це тижлось недовго, і фракції знову розійшлись, бо большевики були—занадто радикальною частиною с. д., а меншевики—занадто поміркованою.

Що ж до програми і тактики, то в супереч меншевикам большевики настоювали на строгій централізації організації і не визнавали можливим за-для конспірації звестись у себе виборді партійні інституції. Це спочатку й було головною причиною паралельного існування двох організацій.

Кожна нова справа чи виступ викликали нові суперечки. Так, большевики відмовлялись підтримати земців у осені 1904 р. і тим хоч трохи зважити свою програму. Вони відмовились брати участь у комісії сенатора Шидловського, яка була складена з представників буржуазії і пролетаріату для обговорення робітничих справ, закликали бойкотувати Будингиску і бойкотували Віттевську Держ. Думи. Останніми часами, коли почалась європейська війна, большевики рішуче виступали проти неї і не змінили свого відношення до неї навіть після революції.

Большевики визнають необхідність технічної підготовки до озброєного повстання пролетаріату. Після переможного закінчення цього повстання повинна бути, на думку большевиків, встановлена тимчасова диктатура пролетаріату і селянства, се-б-то революційним чином захоплена політична влада.

Ф. Задніпрянский.

До всієї людности м. Києва і Київської військової округи.

Громадяне! Українська Центральна Рада оповіщає всю людність: 31-го жовтня цього року, в наслідок бурхливих подій в місті Києві, відбулася згода між представниками Української Центральної Ради, Рад робітничих і військових депутатів, Київського міського самоврядування, Українського Генерального Військового Комітету, помішника комісара Південно-Західного фронту та різних політичних партій і організацій.

Ця згода мала на меті покласти кінець розвитку анархії в місті і забезпечити лад та спокій для нормального ходу життя.

Одначе, зовсім несподівано, вночі з 31 жовтня на 1 листопада голозний начальник Київської військової округи з усім штабом, без переднього повідомлення відповідних властей, в тому числі і помішника комісара Південно-Західного фронту, понинув відлегли йому установи, що обслуговували тил і фронт, і через те поставив військової установи й частини в крайню важке становище.

З огляду на те, Українська Центральна Рада, приступаючи до організування найвищої красвої влади на Україні в повному складі, визнала потрібним негайно доповнити Генеральний Секретаріат п'ятьма генеральними комісарами, і в першу чергу генеральним комісаром військових справ, якому доручено призначити відповідну людину на посаду головного начальника Київської військової округи.

Разом з тим У. Ц. Рада доручає призначеному генеральному комісарові військових справ і тимчасовому виконуючому обовязки начальнику київської військової округи, сповістивши про це всі власті України, негайно приступити до відновлення правильного поставання арміям на фронті і в тилу всіх необхідних припасів.

Всім військовим і громадським властям, всім урядовим особам та установам прилясується точно і негайно виконувати всі розпорядження новопризначеного виконуючого обовязки начальника київської військової округи, підполковника Павленка.

Українська Центральна Рада закликає всіх громадян і воєнків до спокою та мирної праці.

Українська Центральна Рада і її виновава влада—Генеральний Секретаріат вжис всіх заходів, щоб установити лад і спокій, не допускаючи ніяких самовільних, анархічних виступів, що можуть внести неспокій та безладдя.

Українська Центральна Рада, орган революційної демократії України, і її Генеральний Секретаріат, що опирається в своїй діяльності на всі організації і являється однородним революційно-демократичним правительством України, певні в тому, що їм спільними заходами вдасться досягнути намчену мету.

До спокою і праці, громадяне,—селяне, робітники й воєня.

Українська Центральна Рада.

Сьома сесія Центральної Ради.

Ранішнє засідання 29 жовтня.

Справоздання Малої Ради.

Засідання відкрив проф. М. Грушевський, котрий, що затвержені зборами програми сесії, розпочав доклад про діяльність Малої Ради за час між сестою і сьомою сесіями Центральної Ради.

Докладчик розповів про становище й організацію Генерального Секретаріата, про участь Центральної Ради в передпарламенті про перешкоди українцям з боку Правительства і т. п.

Заява фракції у. с. р.

По скінченні доповіді Малої Ради зробив від імени фракції українських соціалістів-революціонерів заяву М. Ковалевський.

Промовець нагадав коротко про діяльність Генерального Секретаріату, зазначивши хибі цієї діяльності. Перейшовши до сучасного політичного моменту, М. Ковалевський сказав, що прийшов час творити Українську Демократичну Республіку та скликати суверенну Українську Установчу Раду, бо безлад в централістичній Росії привів уже народи на саме дно провалля. Вкінці промови він висловив певність, що українська демократія України буде йти разом з українською демократією до зазначеної мети.

Голос Київціани.

Голова київської української губерніяльної Ради І. Чопівський від імени губерніяльної з'їзду привітав Центральну Раду і прочитав слідуючі постанови цього з'їзду, прийняті за передодні:

„Висловлюючи глибоке обурення і рішучий протест проти постанови воззачого з'їзду в Києві про захват влади на Україні та беручи на увагу, що здобуткам революції на Україні загрожує велика небезпека, з'їзд рішуче домагається:

1) щоб уся влада на Україні взяла в свої руки Центральна Рада;

2) щоб Центральна Рада оголосила Україну Демократичною Республікою і взяла діяльну участь в утворенні Російської Федерації;

3) щоб уся російське військо негайно вивезено було з України і замінено було українськими військовими частинами, котрим має коридувати Генеральний Військовий Комітет;

4) щоб негайно скликано було Українську Установчу Раду;

5) щоб усі податки на Україні, а також доходи з державних земель та иншого майна поступали в розпорядження Центральної Ради;

6) щоб усі комісари на Україні були перебрані і підлягали обовязку Генеральному Секретаріатові. 10

Крім того слід родити звернутись до українського народу з відозвою, щоб для рятунку справи революційного народу всіма засобами підтримував своє правительство—Центральну Раду—і робив можливі жертви на Національний Фонд золотом, сріблом та іншим майном, а при потребі щоб було віддано на Фонд також дорогу церковну утварь і навіть половину дзвонів з усіх дзвонів.

Формула переходу.

Вкінці засідання внесено було від фракції соціалістів-революціонерів формулу переходу з приводу доклада про діяльність Малої Ради. Формулу прийнято було в такій редакції:

Заслухавши справоздання Комітету Центральної Ради про його діяльність за час від шостої до сьомої сесії, Центральна Українська Рада ухвалою основний напрям діяльності Комітету і висловлює йому, як і президенту Центральної Ради, повне довіря.

Після прийняття цієї формули зроблено було перерву на обід до 6 год. вечора.

Доклад В. Винниченка.

По відновленні засідання ввечері розпочалися доклади генеральних секретарів про діяльність Секретаріату. Перший з докладом виступив голова Генерального Секретаріату В. Винниченко.

Генеральний Секретаріат існував досі більш фактично, ніж реально, бо у нього не було майже жодних органів і апаратів. Через те діяльність його не відзначалася широтою і помітністю, бо багато праці шло на внутрішнє налагодження апарату.

В цей час, коли інтелектуальні сили нації не сплунували, не пристосовані до своєї праці, це також забрало чимало сили, щоб навести потрібних людей і поставити їх на належне місце.

Спочатку стала працювати коло цієї справи сама українська демократія, а згодом до роботи пристала і демократія неукраїнська, що також спочатку немало гальмувало справу. Кадети з самого початку ставились неохоче до нашої автономії та намагались урятувати від неї, що можна. Деякі лозунги вони визнають, але всіма силами намагались не допустити переведення їх в життя і весь час торгувались та намагались довести, що та або інша губернія не належить до України.

Та само на першодні стояла весь час фінансова справа, бо не мали в своїх руках краєвих фінансів, Секретаріат не міг фінансувати і своїх органів, а Правительство навмисне держалося централістичної політики та давало зрозуміти місцевим органам, щоб вони обминали Генеральний Секретаріат і зносились прямо з Правительством. Таким чином Правительство не раз перушувало свою ж інструкцію і навіть призначувало комісарів всупереч бажанню Генерального Секретаріату.

Мажучи все це на увазі, Секретаріат думав послати до Правительства особливу делегацію, яка б із ним порозумілася, але тут пішла чутка, що Правительство признає слідство над Секретаріатом і посилає делегації було відложено на кілька днів, поки деніжались, що кінським судовим властям не доручалось вести слідство, як про це раніше сповіщалося. Коли генеральні секретарі приїхали до Петербургу, то довідалися, що питання про слідство над Секретаріатом дуже гаряче дебатовалося на засіданнях Правительства і майже всі міністри поділяли цю думку, так що міністрові юстиції сиванді доручено було перевести це слідство. Асигновку Секретаріатові також було припинено. Найбільшу роль в цих заходах проти Секретаріату грав Гальперин ще з якимсь „кадетом“. Правительство робило в цій справі засідання таємно від представників України П. Стебницького, через що він подав в відставку. Правительство було вражено цю відставкою, бо не сподівалося, що Секретаріат буде так гостро відзиватись на вчинені Правительства. Відставка Стебницького Генеральний Секретаріат, як відомо, не прийняв до винесення справи.

В Петербурзі генеральні секретарі обміркували справу разом з статс-секретарем П. Стебницьким і поставили Правительство цілу низку запитань в справі його поведінки з Генеральним Секретаріатом та зажадали, щоб Правительство зробило в цій справі спільне з генеральними секретарями засідання. Але на другий день по приїзді секретарів до Петербургу там почалося повстання і Правительство, заклопотане цим, не мало змоги робити засідання з генеральними секретарями, а ще через день вено було заарештоване більшовиками.

Вважаючи тепер на загальне безладдя в Росії та певне становище на Україні, яке вимагає дугої влади, Генеральний Секретаріат думає розширити свою діяльність на декотрі з тих справ, що не входили досі в його компетенцію, і вводить в свій склад комісарів по справах військових, продовольчих та шляхів, яких тепер на можна пошити в непевному становищі. (Оплетски).

Крім того, вважаючи на звертання і заяви різних повітових, губернських та інших організацій а так званої „анексованої“ частини України, про те, що вони бажають підлягати Генеральному Секретаріатові, вважаючи на те, що більшість людности по тих „анексованих“ губерніях є безумовно українською, а також на те, що пора уже здійснювати принцип федерації та що всяку федеративну республіку буде сам народ на місцях,—Генеральний Секретаріат думає здійснити ці форми федеративної республіки, котрі певне місця через два затвержено буде в Росії законним шляхом.

Так само Генеральний Секретаріат думає стати на шлях об'єднання всієї України і тому він не буде відмовляти тим губерніям, повітам і іншим одиницям „анексованої“ української території, котрі захотять йому підлягати. Про це в найближші дні Генеральний Секретаріат виступить особі офіційне повідомлення.

Військо в краю не досить добре організовано. Ми його організуємо не для сепаратизму, як кажуть деякі недруги, а для додержання в краю ладу і спокою. Здійснення таких завдань, які роблять тут ноземі, що вони візьмуть владу на Україні в свої руки і будуть тут заводити свої порядки, Генеральний Секретаріат не може допустити...

(Осаяія). Люде, які прийшли до нас з інших країв, нерівні нам ні побутом, ні життям, ні поглядами, ні звичаями, не повинні порядкувати у нас, і ми не можемо прийняти жодних їхніх завдань.

Колі б українські військові частини були під керуванням Генерального Секретаріату, то ми певні, що ніяке військо не навело би в краю такого порядку, як ці самі люди, що звідси ж і вийшли. Штаб кінської округи зовуть до Києва різні війська, а чутки, що приїхала уже „дика дівизія“ і інші частини. Все це робиться без порозуміння з Генеральним Секретаріатом. Київ і так повний людности безмірно перенасажується ім військом. Цього не повинно далі бути. Штаб повинен все робити тільки за згодою Генерального Секретаріату, котрий певен, що тільки українські частини можуть з повною відповідальністю і уважністю поставитись до місцевих потреб, тільки вони можуть розібратись в складних місцевих відносинах, в той час, як чужі люди бачать тільки зовнішній бік відносин і „наводять порядок“ тільки страхом та нагаями. Від цих чужих людей місцева людність буде мати не оборону а тільки шкоду матеріальну та образи...

Вся праця Генерального Секретаріату розрахована тільки на час до Української Установчої Ради, після якої він перестане існувати і уступити місце справжньому парламентарному Правительству на Україні. До тої ж пори Генеральний Секретаріат твердо стоятиме на ґрунті автономії і федерації України в федеративній російській республіці.

„Похорон революції“.

Перший доклад в цій справі зробив один з тих трьох делегатів, яких напередодні послано було Малою Радою, щоб заобігли можливість кривавій сутичці між кінською Радою робітничих депутатів і кіриєнківським військом.—М. Ткаченко (у. с.-л.). Він зробив доклад про події минулої ночі, коли дикою ордою, як висловився докладчик, розгромлено було Київську Раду робітничих депутатів.

На думку М. Ткаченка до цих подій почасти спричинилась тактична політика неукраїнської демократії Києва, котра примусила більшовиків відмежуватись і піти власним шляхом.

Військо ухвалоє було послати проти Ради робітничих депутатів на нараді в штабі голосами контрреволюційних генералів проти голосів представників революційної демократії.

Колі представники Малої Ради поїхали вночі до штабу, щоб заобігли кривавій сутичці, то в штабі стали затягати справу, воловодитись і ставити представникам Малої Ради різні провокаційні питання. Нарешті штаб мусів погодитись на мирну ліквідацію конфлікту і дав два своїх представники, котрі разом з представниками Малої Ради та міста Києва поїхали до палацу, де були об'єднані війська. Члени Ради робітничих депутатів. В числі цих членів були не тільки більшовики,

а також меншевики та есери, котрі, коли побачили, що контрреволюціонери послали проти Ради військо, то хотіли всі до останнього боронити Раду від контрреволюційного наїлю замаху.

Штаб дуже добре знав, скільки зброї в палаці бо Кіриєнко, коли другий раз ішов з Ткаченком до штабу то перелічував ту зброю, яка там мала бути. Козачий офіцер домагався, щоб члени Ради робітничих депутатів були формально понижені перед козаками, як „побіженні перед побителлями“, щоб вони профігували в знак покоря перед військом. Цей думки тримались і юнкери, що там були.

Проте пошастило виробити почесні для депутатів робітничих умови за які зброї. Умови ці були ствержені штабом, який поручився, що депутатам не буде вчинено жодних образ і що військо не буде входити навіть в палац. Але як тільки зброю було віддано, то козаки і мабути навмисне для цього підібрані штабом воєки вдерлись до палацу і стали чинити там бешкет, ображачи депутатів і навіть жінок самими брутальними словами. Голову Ради робітничих депутатів більшевика Пятакова козаки хотіли просто розірвати і кинути на нього з барнетами так що тільки власними грудьми та іменем Центральної Ради помішникові комісара П.-З. фронту та делегатам пошастило врятуватися як Пятакова так і інших депутатів.

Потім воєки ці вдерлись до одної кімнати в палаці, де були складені всі революційні трофеї, портрети, знамена, і так інше, і все це порвали, пошматували і потоптали ногами. Частину депутатів було потрушено, поодібрано у них власну їхню зброю і так інше, чим зламано було цілу низку умов, на яких сталася задача зброї Радою робітничих депутатів.

Крім того промовець сам чув, як „начальствующі ліца“ в штабі горворили, що треба ще в Чернігові „ліквідувати справу, бо там ще є 8 тисяч курія“. Загальний настрій як у війська так і у начальства явно контрреволюційний.

В. Винниченко повідомив, що Генеральний Секретаріат з свого боку входить в стосунки з штабом і домагається від штабу додержання умов.

Представник Генерального Секретаріату, який був напередодні в штабі, коли запитав там, що сказав послати до палацу військо, то йому відповіли, що одна колона не відомо по чомую приказові пішла і стала обступати палац, коли ж штаб про це довідався, то послав ще дві колони на підмогу.

Тепер Секретаріат посилав своєю представника до штабу для порозуміння і для вироблення підстав, на яких Секретаріат буде доглядати за пересуванням військових частин в краю.

На останку в цій справі виступав М. Пори, голова сиванового напередодні постановою Малої Ради Краєвого Комітету охорони революції на Україні, який зробив докладне справоздання про діяльність цього Комітету, здебільшого відомо уже з газет.

Біжучий момент.

Поруч з тим, як на засіданню провадиться чергова робота по програмі сесії, до Центральної Ради надходять звістки про події біжучого політичного моменту які творяться в місті.

Голова зборів оголошує, що до телефону викликають з телеграфного батальйону одного офіцера, при чому сповіщають, що обстрілюється радіотелеграф.

Настрій у всіх став неспокойний, сторожний. Через якийсь час Голова Генерального Військового Комітету С. Дельяора в позачерговій заяві повідомляє що можна цієї ночі сподіватись виступу більшовиків. На Хрещатику іде стрілянина. Гирька батарея окупалась на підброді і збиралась обстрілювати штаб округи.

На думку С. Петлюри до такого вступу військо спровоковано поведінкою штабу округи, який заарештував гарнізонну Раду і раду селядських депутатів.

Українські частини поки що спокійні, але є можна поручитись, що вони також не виступлять, бо між ними та більшовицькими частинями ходом подій за останні дні утворились деякі товариські зобов'язання.

Вокзал занято чехо-словацькою дружиною, котра тільки вчора приїхала. Є відомости, що до Києва провадяться ще деякі кінні військові частини...

Приватно передаються звістки, що коло палацу та на Лєвацькій вулиці ішли стрілянина з пушницями і з кулемета. Там же, на Червоцьку чути було уже кілька гарматних вистріль.

Зараз же після повідомлення С. Петлюри поміж членами Ради, а особливо між гостями на хорах почалась шумотня. Стали виходити в зали, особливо з хорів. Через якої півгодина хори на три чверти, спорожніли.

Після заяв С. Петлюри знову розпочалися доклади про діяльність окремих генеральних секретарів.

М. Красковський, товариш генерального секретаря внутрішніх справ, зробив досить вичерпуючий доклад про діяльність свого секретарства.

Доклад М. Тугана-Барановського.

З наступним докладом, якого Центральна Рада вислухала з особливою увагою, виступив генеральний секретар фінансових справ і, тимчасово, торгівлі та промисловости, М. Туган-Барановський, який починаючи свій доклад, по-українськи—і цілком чисто перепросив збори, що він буде говорити по-московськи.

Зазначивши зпочатку, що тих мізерних коштів—300 тис. руб.—котрі дадо в розпорядження Генерального Секретаріату Тимчасове Правительство, стало тільки на два місяці, докладчик підкреслює, що завданням секретарства є утворення державного бюджету на Україні, котра дає державних зисків не сотні тисяч, а мільярди карбованців. Між іншим докладчик зауважив, що правительство за весь час ні разу не зверталось ні з чим до Генерального Секретаріату і не радилось з ним навіть про ті справи, котрі найближше стосуються до України. Завісивши, наприклад, цукрову монополію, котрою на кожну родину накладається коло 30—40 рублів податку, Правительство навіть не сповістило про це Секретаріат. За цих два місяці перша ділова телеграма прислана тільки одним днем, в якій „Наштаверх“ домагається помочи Генерального Секретаріату та Центральної Ради проти більшовицького повстання.

Дамі Генеральний Секретар в коротких рисах змалював широкий план переведення фінансової реформи на Україні. Виходячи з тої засади, що Україна повинна бути в федеративному зв'язку з іншими країнами Росії, докладчик зазначив, що і тепер уже ні одного податку на Україні не повинно заводитись помімо Генерального Секретаріату. Найближчим завданням секретарства фінансів є підпорядкування собі ощадних та позичкових установ, через які російський центр висисає з українського народу величезні гроші.

Другим черговим завданням секретарства є утворення національного Українського Банку, котрий дасть в руки Генерального Секретаріату могутню силу, за поміччю якої з України можна буде зробити справді цвітучий край.

Переходячи до торговельних і промислових справ, докладчик зауважив, що промисловість повинна перестати бути засобом для збагачення спекулянтів. Коли-що не пора говорити про громадську промисловість, але треба порушити справу про догляд громадських органів над промисловістю та виробництвом. Крім того секретарство торгу і промисловости має вжити цілої низки заходів для розвитку промисловости на Україні, де через централістичну політику російського правительства промисловість дуже квола, в той час коли на Московщині, яка порівнюючи з Україною має умови вогів для цього несприятливі, промисловість розвинулась далеко ширше, ніж на Україні. По всіх державних промисловостях краще розвинує в тих краях, в землі яких є земляне вугля. На Україні є багато вугля, але шугучими заходами правительства промисловість росла не на Україні, а на бідній на вугля Московщині.

Не тільки вуглям, але і всякими іншими природними багатствами Україна має самі сприятливі умови для широкого розвитку промисловости, але для цього розвитку треба утворити ще і інші сприятливі умови, щоб він міг піти швидким темпом. Дуже підмогу розвитку промисловости на Україні може дати кооперація та товариські і громадські підприємства. Велику вагу в цій справі має також належне вирішення земельної справи, до якої з цього погляду треба поставитись дуже розважно.

Немає в світі другої країни, яка мала б такі великі природні добра, як наша Україна, і треба було тільки вільного самоозначення українського народу, щоб ці добра були використувані як слід,—закінчив М. Туган-Барановський свій доклад, якого приві-

тано було членами Центральної Ради громом оплесків.

Ся дуючий доклад про діяльність секретарства земельних справ зробив голова цього секретарства п. Савченко-Вільський, котрому, по скінченню доклада, поставлено було членами Центральної Ради деякі запитання.

Доклад про освітні справи.

І. Стещенко, генеральний секретар народної освіти зробив вичерпуючий огляд діяльності секретарства і сплинувся, між іншим на тих перешкодах, які секретарству робила в його заходах коло українзації шкіл кінсьька шкільна округа з допомогою петербурського правительства.

Вважаючи на ці перешкоди в справі українзації як середньої так і вищої школи, секретарство поведе свою працю ще і іншим шляхом,—створення окремої української школи. Таким чином заведено коло 25 українських гімназій, відкрито Народний Університет і скоро має бути відкрито Академію Мистецтв та Педагогічну Академію.

По інших відділах секретарства, як театральній, позашкільній освіті то-що також ішла жвава робота, яка виявлялась в урядковуванні різних спеціальних (як театральна) шкіл, курсів, лекцій, видання книжок і т. інше.

Та лико в тому, що вся праця секретарства виступ в політрі через брак коштів, особливо на такі установи, як Академія, бо своїми правими коштами Генеральний Секретаріат ще не розпоряжається, а петербурське правительство не ає а ні найменшої охоти піддержувати ці справи грошовою допомогою.

По скінченні доклада генеральному секретареві ставились ще деякі запитання, на котрі він давав вичерпуючі відповіді.

Останнього доклада про діяльність секретарства національних справ зробив генеральний секретар цих справ О. Шульгин.

Резолюція в справі розгрому кінсььких „Совітов“.

В самому кінці засідання прийнято наступну резолюцію, внесену фракцією українських соціал-демократів: „Заслухавши доклади делегатів, посланих Центральною Радою до штабу кінсьької округи в цілях мирного поладження вчиненої штабом облоги Ради робочих і селядських депутатів і вважаючи:

1. що заходами комісії з представників Центральної Ради, міста і штабу вдалось прийти до згоди з обложеними в справі видачі ними військової зброї на основі особистої недоторканости всіх, що сиділи в палаці як соціал-демократів більшовиків, так і представників інших партій (меншевиків, с.-р.);
2. що одначе, всупереч умовам згоди, було впушено в напад юрбу розкютованого війська, котре створило повний розгром Рад і різних партійних соціалістичних організацій, знищило всю їхню підготовчу роботу по виборах до Уст. нових Зборів, розгромило все діловодство Рад і партій;
3. що ображачи жінок та інших присутніх членів Ради робочих і селядських депутатів та служачих палацу, військо росло всупереч умовам згоди особисті труси по розпорядженню помішника к. місара Григор'єва, а вкінці й арешти;
4. вважаючи на таке ламання штабом згоди з революційною демократією, як і на невміння штабу і нездатність його орудувати тими військовими мамами, які він без згоди революційної демократії невідомо для чого і невідповідно обставинам зібрав в Київ;
5. що розгром військом палацу прибрал характер явно контр-революційного походу проти Рад, а тим і проти всієї демократії, там представленої, який виявився в ганебному поведінці з представниками і членами різних соціалістичних партій, в антидемократичному настрою окремих особ серед війська і в шпигунстві та знущанні над революційними елементами і прапорами.

— Центральна Рада вважає konieczним негайне увільнення всіх заарештованих в палаці особ, особливо з огляду на повну відсутність всякої спроби повстання з їх боку, недопустимим для оборони революції, щоб штаб розпоряджався військом без погодження і контролю всієї революційної демократії, і потрібним негайно вивести частини, які штаб прикликав до Києва“.

Засідання 30 жовтня.

(Другий день сесії).

Ранішнє засідання призначено було на 10 годин, але розпочалося тільки коло дванадцяти, та і то лише на

кілька хвилин, бо зараз же збори постановили зробити перерву для фракційних нарад з приводу сімнадцятих поїздів в місті, де почалося повстання і на Печерську саме в цей час ішов біг та стрілянина з гармат і кулеметів.

Знову відновилося засідання тільки після двох годин дня.

Конституція України.

Проф. М. Грушевський, передавши головуванню одному з своїх заступників, виступив з докладом від комісії, яка виробляла проект Органічного Статуту Української Республіки.

Згідно з проектом Статуту найвища (суверенна) влада в Українській Республіці належить всенароднім зборам України. Республіка Українська має бути в федеративному зв'язку з іншими країнами—республіками теперішньої російської держави і частину свого суверенітету відступає федеральному всеросійському парламенту.

Збори ухвалили прийняти цей проект Основного Закону Української Республіки для того, щоб подати його на ствердження Українській Установчій Раді.

Українська Установча Рада.

Другий доклад зробив О. Стерук від комісії, яка виробляла проект закону про скликання Української Установчої Ради.

З приводу цього доповіді одноголосно прийнято було наступну резолюцію:

„Заслухавши доклад комісії та головні засади закону про вибори до Української Установчої Ради,—Центральна Рада ухвалює ці засади і доручає Малій Раді остаточно ствердити весь закон і перевести вибори до Української Установчої Ради.

Біжучий момент в Києві.

М. Каченко повідомляє, що штабом Київської військової округи розпочато наступ війська проти понтоного батальйону та артилерійського парку, котрий через цей наступ може обстрілювати штаб і місто тяжкою артилерією. Щоб запобігти цьому, Центральна Рада послала М. Каченка та М. Туган-Барановського до штабу, де вони домовилися, щоби негайно було відведено військо, послане на понтонерів та артилерійський парк. Штаб на ці домагання рішуче не згодився і хоче „постатиць“ силою праборкати, віддати під військовий суд і послати на фронт.

М. Порти додає до цього, що гірська батарея обстрілює Костянтинівську військову школу. Вийшли тут ні при чому, бо вони зрелись виступів. Військо було спровоковане до виступу проти штабу розгромом всіх „Совітовъ Делуцателъ“. 29 жовтня сформувався новий „Совітъ солдатських депутатів“, котрий того-ж вечора прийняв постанову підлягати тільки революційному комітету.

Резолюція з приводу докладів Генерального Секретаріату.

Заслухавши повідомлення про біжучі події і зробивши деякі вказівки, Центральна Рада далі провадить свою чергову роботу.

Францією у. с. р. внесено було і одноголосно зборами прийнято наступну резолюцію:

„Заслухавши доклад Генерального Секретаріату про його діяльність та доповіді Секретаріату комісарів по справах військових, продовольчих, зазначених, почта та телеграфу і судових,—Центральна Рада постановляє затвердити цих комісарів і переходити до чергових справ“.

Заява залізничників.

В позачерговій заяві представник Південно-Західної Залізничної Співки Далматов, привітавши Центральну Радю, якою краєвий парламент, повідомив, що „Всеросійській Залізничний Союз“ постановив не перевозити для розгону революційних організацій. Союз залізничників обв'язується допомогати тільки тій організації, яка візьме на себе завдання утворити одностороннє соціалістичне Правителство, відповідальне перед органами революційної демократії

Далі представник залізничників сказав, що вони уже радяться з В. Бинявиченком і прийшли з ним до згоди згоди. Залізничники бачать в Генеральному Секретаріату як раз ту організацію, яка не вмішуватися в боротьбу, відкидає її і через те може взяти на себе організацію влади в краю.

Залізничники вважають, що в складі Генерального Секретаріату повинно бути утворено секретарство залізниць всієї України, яке треба було завести з самого початку. Тоді

залізничники не витерпіли б того, що їм прийшлося витерпіти за останній час.

Українському військовій залізничники цілком вірять і думають, що вони повинні тільки боронити справу революції, але ні на кого не нападати.

Заява французів.

Голова зборів М. Грушевський зауваживши, що Центральна Рада уже раніше висловила свою думку в справі формування соціалістичного Правителства, запрошує фракції, не роблячи особливих нарад, аложити свої заяви в цій справі.

На це запрошення всі фракції зробили заяви, що вони погоджуються з думкою залізничників про потребу утворення соціалістичного Правителства.

Прилучення Слобожанщини.

Представник Української Ради Слобожанщини Одовський зробив поза чергою заяву, що на Слобожанщині уже зміщено всіх комісарів і на їхні місця обрано українців. Ради робітничих, солдатських і селянських депутатів в Харькові, а також інші організації Слобожанщини постановили прилучити Слобожанщину до Автономної України. Як в Харькові, так і по всій Слобожанщині влада цілком в руках українців. Комендантом міста Харькова також українець... Кожну фразу цього промовця вітано було бурхливими оплесками.

Вечірнє засідання.

Почалося вечірнє засідання тільки в 9 годин 20 хвилин. Головою М. Грушевський.

Зпочатку ідуть дрібні заяви та привітання від кількох організацій. В. Лоский оголосив постанову Київської міської української Ради, в якій говориться, що вся влада повинна належати Центральній Раді, що охороняти спокій на Україні повинні не козаци, а українське військо та щоб Вирієнка було зміщено з посади військового комісара.

Представник почтovo-телеграфного з'їзду привітав Центральну Радю від імені з'їзду і прочитав дві його постанови, в котрих вимагається проголошення Української Демократичної Республіки та заведення секретарства почти і телеграфу.

Заява юнкерів.

Маршак, представник юнкерів-соціалістів киянських шкіл прапорщиків, привітавши Центральну Радю, в гарячій промові просив у Центральній Раді допомоги юнкерам-соціалістам, котрі опинилися тепер в дуже прикрім становищі. Отже юнкери-соціалісти заявляють, що вони з свого боку поділяють думку про потребу утворення соціалістичного Правителства і думають, що Центральна Рада, завдяки своєму становищу, може взяти на себе почин в справі припинення громадянської війни.

Всі киянські юнкери признають Центральну Радю найвищою владою краю і просять допомоги їм вийти з того трудного становища, в якому вони опинилися.

Передача землі.

Після цих привітань та заяв збори приступили до дальшої ділової роботи. Товариш генерального секретаря земельних справ п. Мавієвич подав до уваги Центральній Раді вироблений секретарством законопроект про передачу державних та панських земель в порядкування земельних комітетів.

З боку членів Центральної Ради законопроектів зроблено було чимало ріжних закидів та поставлено було деякі запитання докладчику, котрий потім давав на них відповіді. Франція у. с. р. внесла проект резолюції з приводу доповіді прийнятої 97 проти 72 голосів в такій редакції:

„Заслухавши доклад земельного секретарства про передачу земель в розпорядження земельних комітетів і визнаючи цю справу негайною, Центральна Рада приймає основні законопроекти до відомости і доручає Малій Раді після докладного обміркування і доповнення ухвалити і через Генеральний Секретаріат перенести його в життя, невинно ідучи до соціалізації землі“.

Привітання.

Є. Неронович, на чолі цілої делегації від Третього Всеукраїнського Військового З'їзду, який є представництвом з мільйонів і 100 тисяч українців-воїнів, привітавши Центральну Радю, оголосив постанову з'їзду про те, що він доручає Центральній Раді негайно оголосити Українську Демократичну Республіку.

Крім того прочитано було ще кіль-

ка телеграм з ріжних міст України, з чх телеграмах місцеві громадські установи вітають Центральну Радю й висловлюють з приводу сучасних подій думки, подібні до думки Військового З'їзду.

Під кінець засідання обрано було комісію з трьох чоловік, який доручено скласти відозву до людности України від імені Центральної Ради; в відозві повинно бути вказано, як має українська людність поставитись до сучасних подій.

Засідання скінчилося коло 12 годин ночі.

Ранішнє засідання 31 жовтня.

Розпочалося засідання в четверт на першу годину дня. Головою зпочатку М. Грушевський, потім Ф. Крижановський.

Злучення українських земель.

В. Войко зробив доклад про прилучення „позавтономних“ частин України. Проект цей внесено було від імені фракції соціалістів-федералістів. Докладчик підперав свої твердження про потребу злучення під владою Генерального Секретаріату всіх українських земель постановами ріжних повітових установ з „анексованої“ України, які домагаються прилучення своїх повітів.

Дебати з приводу доповіді було обмежено, через що висловились про це тільки два промовці—М. Левчицький та Висоцький. Обидва промовці спиналися на тій протипукарській агітації, яку ведуть на півдні України, а особливо на Херсонщині російські соціалісти.

Доповнення до доповіді В. Войка зробив свйч. Матюк, в справі прилучення д. України Холмщини.

В справі об'єднання земель України внесено було дві резолюції,—одну докладчиком, а другу фракцією есерів, але за порадою фракції у. с. р. ухвалено було обидві ці резолюції взяти за основу і доручити виробити спільну резолюцію окремій комісії.

Далі чимало часу забрав доклад мандатної комісії і затвердження Центральною Радю кількох нових представників від деяких українських організацій на Україні та по колоніях.

На початку третьої години зроблено було обідню перерву.

Вечірнє засідання.

Насильство над пресою.

На початку вечірнього засідання Рафес заявив протест з приводу насильства большевиків над соціалістичною пресою. Большевики заборонили друкувати партійну газету „Бунда“ клякше, як під їхньою цензурою. З цього приводу Рафес запрошував Центральну Радю висловити свою думку і осудити поведження большевиків.

А. Пісоцький (у. с. р.) порадив Центральній Раді знати внесок Рафеса з обієверення і зовсім не сплатитись над ним, як окремим випадком політичної боротьби.

З цього розгорілись палкі дебати. Рафес висі побажання, щоби кожна фракція заявила свою думку про цю справу. Побажання було прийнято першим висловився Ілля Шрай (у. с. р. федераліст), що запропонував протестувати проти боротьби большевиків з друкованим словом, і осуджувати їх, доручити Генеральному Секретаріату вжити потрібних заходів для забезпечення волі слова. Інші неурядові фракції також приєднались до цієї думки, але крім того промовці „бунда“, меншовиків та серповців протестували проти фракції у. с. р. за те, що її представник радив не зупинятись над таким болючим випадком перушення волі слова.

Промовці зазначали, що не вважаючи на оповіщення загальний страйк, цього дня вийшли всетакі три газети—„Кієвлянин“, „Народня Воля“ та „Робітничя Газета“. Не дивно коли черносотенний „Кієвлянин“ порушує страйк, оповіщений протестаріату, але штейнбрехерство „Робітничої Газети“ можна пояснити хіба тим, що ця газета тримається большевизького напрямку і через те большевики дозволяють їй виходити.

А. Пісоцький пояснював вихід „Робітничої Газети“ тим, що, мовляв, страйковий комітет завше має право робити винятки підчас страйку для деяких категорій підприємств. До таких „окремих категорій“ преси ніби належать „Робітничя Газета“ і „Народня Воля“.

Фракція у. с. р. видимо було прикро в тому становищі, до якого призвів її промовець, але вона його все-таки підтримувала до кінця.

Подано було в цій справі дві резолюції,—одну від у. с. р., в якій говорилось, що справа здійснюється з

обговорення, і другу від у. с. р., до якої врівніс додаток „бунда“. За резолюцію с. р. подала голоси тільки їхня фракція та ще кілька чоловік трудовиків, а „проти“ всі інші і один з с. р. Д. Чикаленко. Большевизькою більшістю прийнято було другу резолюцію разом з додатком „бунда“ в такій редакції:

„Вважаючи недопустимим і протестувачи проти насильства над волею друку, з якого б боку воно не виходило, Центральна Рада передає справу Генеральному Секретаріату, якому доручає вжити всіх заходів для оборони волі слова“.

Морська Рада.

Голова морської секції Військового з'їзду В. Лотоцький зробив доклад про укріплення Чорноморського флоту і про організацію Генеральної Морської Ради, проект статуту якої докладчик подав довідомости Центральної Ради.

Заслухавши доклад і проект статуту Морської Ради, Центральна Рада ухвалила передати справу для докладного розгляду особливій комісії.

Продовження сесії.

Головою зборів М. Грушевський поставлено питання про те, чи сесія Центральної Ради має бути скінчена, в цій засіданні. Ухвалено пропозицію у. с. р. продовжувати сесію, аж доки політичне становище в краю зовсім виясниться.

Постанова про з'єднання українських земель.

М. Салтан прочитав вироблену комісією спільну в цій справі постанову. З приводу голосування розпочалися загальні дебати, бо заступники меншостей ухилились од голосування.

Представники меншостей один по одному заявили, що вони стоять за приєднання тих земель, але під умовою переведення плебісциту, бо, мовляв, невідома воля людности тих місцевостей, або коли за це висловлять місцеві земства, як зазначено в „інструкції“.

Постанову поставлено було на голосування другий раз і прийнято всіма голосами, кілька ж представників од меншостей удержались від голосування.

Зміст постанови наступний: „Розглянувши питання про становище тих українських земель, що по „інструкції“ російського правителства від 4 серпня 1917 року залишилися по-за межами автономної України, Центральна Рада—

1) виконуючи волю працюючого народу, висловлену в численних постановках селянських, національних та загально-територіальних—губерніальних та повітових—з'їздів і ріжних політичних та громадських організацій відмежованих частей України;

2) вважаючи, що поділ України, яко наслідок імперіалістичної політики російської буржуазії що до України, загострює національну боротьбу, порушує єдність революційний сил демократії України і тим самим веде край до цілковитого беззаконня і зросту контр-революції, ухвалила:

поширити в новій мірі славу Генерального Секретаріату на всі відмежовані землі України, де більшість людности є українською, а саме,—Херсонщину, Катеринославщину, Харківщину, материкову Таврію, Холмщину частину Курщини та Вороніжчини“.

Справа Ф. Степаненка.

Особлива комісія, що розглядала матеріали в справі Ф. Степаненка, зробила доклад, з якого ясно було видно, що Павлов зовсім не був прокатером, як його звала „Кієвська Мисль“, а Ф. Степаненко, тим більше, ні в чому не був винен.

Додаткові пояснення в цій справі зробили т. т. Паламарчук та М. Ковалевський, після чого прийнято було Центральною Радю внесену укр. есерами резолюцію, в якій зазначено, що доклад прийнято до відомости.

Холмська справа.

Потому внесено було одним з представників Холмщини докладну мотивовану резолюцію в справі прилучення до України Холмщини.

Проти цієї резолюції виступали з промовами представники польського громадянства.

В наслідок цих промов резолюцію холмців було відкинута, а замість неї ухвалено внесену есерами, де говориться, що справу з Холмщиною треба пер дати на розгляд в секретарство національних справ для порозуміння з комісаром по справах польських.

На цьому і скінчено було засідання коло 12 год.

У Києві.

Оповідання ніяким Генеральне секретарство внутрішніх справ видає слідуюче оповіщення громадянам м. Києва: „В останні дні невідомі особи, не маючи ніяких уповноважень, дозволяють собі спиняти на вулицях громадян, вимагають від них документів, роблять трусів і арешти. Генеральне секретарство внутрішніх справ доводить до відома громадян м. Києва, що приватним особам робити арешти, трусів та провірити документи громадян в домах і на вулицях забороняється. Громадянам, до котрих будуть звертатись з вимаганням документів та трусів не маючи на те офіційних уповноважень, радиться звертатись за допомогою в найближчий район міліції і до військових патрулів, котрим доручена охорона міста.“

Особ, котрі самочинно роблять трусів, належить затримувати і віддавати до відповідальности по закону“.

Генеральний Секретаріат і ставка. До ставки головнокомандуючого Пів.-Зах. фронту Генеральний Секретаріат України вярив для порозуміння товариша генерального секретаря земельних справ В. Мартоса. 3 п. Мартосом має вихити комісар Пів.-Зах. фронту п. Григор'єв.

Комісар м. Києва—українець. Наказом генерального секретаря внутрішніх справ 1 листопада на посаду м. Києва призначено А. В. Ніковського.

П. В. Ніковському доручено негайно приступити до виконання обов'язків.

Резолюція Київської Міської думи. На засіданні 1-го листопада після обговорення останніх подій киянська дума ухвалила таку резолюцію: „Дума вважає, що при даних умовах єдиним виходом з утвореного становища є визнання—аж до відновлення нормального зв'язку з тимчасовим урядом—вищою владою у край Генерального Секретаріату Центральної Ради, затвердженого тимчасовим урядом.“

При цьому дума лишається на свої основні точці погляду, що вся громадська влада у городі належить міському самоврядуванню, втручання в діяльність якого з чийого б то не було боку недопустиме. Охорона ж города, оскільки її здійснює військова сила, повинна полягати на обов'язку і відповідальности Генерального Секретаріату і командуючого військовою округою.

Для здійснення громадської влади міська дума постановляє організувати тимчасовий комітет громадянської безпеки, який є в тісному контакті з Генеральним Секретаріатом і складається з шести гласних думи, одного представника ради солдатських депутатів і одного представника ради робітничих депутатів, у склад комітета входить міський голова або його заступник.

Комітетові доручається негайно розпочати виконувати свої обов'язки і в першу чергу добитись виходу всіх без винятку газет без цензури, яка пляме вільний лад, і звернутись з відозвою до громадян про збереження повного спокою.

Наказ киянській военній округі. Згідно з наказом українського військового Генерального комітету 1 цього ноября, я почав виконувати тимчасові обов'язки командуючого військом киянської военної округи. Підписав: Тамч. командуючий військом, підп. Павленко.

В штабі округи. З вчорашнього дня штаб округи почав правильно функціонувати в реформованому складі. Поки що зміни в особовому складі членів штабу торкнулись тільки вишого командування. Начальником штабу призначено полковника Пашенка. Комендантом міста призначено вчорашнього команданта ген. Цидовича, про якого „Кієвлянин“ вже був пустив чутку, що його розстріляв повстанці. Таким чином провокація не вдалась.

Герб України. 2 листопада в клубі „Родина“ відбулись збори комісії по виробленню гербу України. Комісією скликано секретарством освіти з представників наукових організацій, мистецтва та фаховців гербовників.

Правий провід. Позавчора після того, як центральний телеграф був занятий українським військом був змінений караул юнкерів. Завідувати правами провадом комісар українського секретаріату.

Не має ніяких зв'язків з Москвою, Петроградом і ставком верховного головнокомандуючого вже цілу добу.

Вчора вранці комісар на телеграфі розмовляв по прямому проводу з представником 11 армії, який сповістив, що на фронті все спокійно.

Відновлення операцій фінансових установ. Генеральний Секретаріат доводить до відомості громадян, що всі банки і кредитові установи з 2-го цього листопада будуть відчинені і операції в них будуть проводитись в звичайній урядовій час.

Прибавна учителям. Канцелярія секретарства справ освітніх одержала від міністерства народної освіти таке повідомлення від 18 октября за № 3765:

„Въ отвѣтъ на телеграмму отъ 20 сентября текущего года департаментъ имѣеть честь увѣдомить васъ, что соотвѣтствующія мѣры къ удовлетворенію учащихъ добавочнымъ, по случаю дороговизны жизни, вознагражденіемъ, министерствомъ принята.“

Начальник міліції. Виоці проти середі начальників міліції міліції поруч. Лепарський невідомо куди дівся. Ходить чуток, що він виїхав разом з представниками штабу на фронт.

Тимчасово обов'язки начальника міліції виконує д-р Анохін.

В міліції. В 9 год. вечора 31 октября охорону міліції взяли на себе українські частини. В районах міліції сидять комісари генерального секретаріату.

Вихід газет. На протязі чотирьох останніх днів, починаючи з понеділка, через загальну забастовку, оповіщену страйковим комітетом професіональних спілок, прийнято було роботу у всіх друкарнях. Через це не могли вийти деякі київські газети.

На позачорашньому засіданні генерального секретаріату обговорювалось питання про становище київської преси, де було доручено генеральним секретарям преси і внутрішніх справ переговорити з союзом друкарів про те, щоб газети вийшли. Вчора робота почалась у всіх друкарнях.

В місті. У Києві повний спокій зараз. Крамниці одчинені усі. Трамвай ходить. На вулицях повний рух. Скрізь звичайні черги. Газети, які вийшли учора, розходились дуже швидко.

В школах. Навчання по школах, перерване подіями останніх днів, почнеться завтра, 4-го ноябра.

Визволення большевників. Випущено з під арешту всіх большевників, арештованих на чолі з братами Пятаковими 28 окт. у палаці. Визволено всіх большевників, 14 душ, в обмін на поконеніх революційним військом рад юнкерів.

Трус в контр-розвідці. Позавчора наряд українського війська зробив трус в контр-розвідці на Володимирській вулиці. Забрали деякі папери. Деяких чинів контр-розвідки увільнено.

Генеральний відділ при секретарстві освіти повідомляє всіх учнів Першої Укр. Народної Драматичної Школи, що деякі тимчасово одбудуться в пом. Українського клубу, В. Володимирська 42, від 7-и до 9-и годів вечора.

Нові середні школи. В останній час міністерство народної освіти дозволило, по проханню управління шкільної округи, одчинити повнеправні гімназії для навчання дітей обох полів в м. Олександрівці, чигиринського повіту, на Київщині і в Середній-Буді, на Чернигівщині.

Вісти з краю.

З'їзд „Провіт“ Гадяцького повіту. Рада Гадяцької „Провіт“ на Полтавщині постановила окликати на 29 жовтня в Гадячі з'їзд „Провіт“ Гадяцького повіту.

Концерт. В селі Бобринку Романського повіту на Полтавщині д. Ордай дав концерт, прибуток із якого пішов на користь товариства „Вільне Козацтво“.

Вільне козацтво. Закладся „Вільне козацтво“ у Бубнівській Слободі й у Великому хуторі золотоніського повіту на Полтавщині.

Вистави. У Диканці на Полтавщині містеві аматори поставили „Бондарівну“. Гарно грали: Н. З. Губина, Литвак та інші.

У Матішівці Миргородського повіту на Полтавщині товариство „Провіт“ влаштувало виставу—„По ревізії“, „На Україні“ й „Панська хворість“.

З'їзд „Провіт“ Липовеччини. У Липовці на Київщині відбувся з'їзд „Провіт“ Липовеччини. Прибули представники від „Провіт“ с. Андрушівки, Зозівя, Кожанів, Кожанки, Липівця та Хрипівки.

Курси української мови. В Катеринославі українське учительське товариство відкриває курси української мови для молоді обох полів. Курси протягнуться до Різдва. Платня за весь курс—3 карбованці.

На рідну справу. В хуторі Демків засновано гурток під назв. „Демківська провіта“. На загальних зборах було постановлено, щоб кожен

громадянин, як чоловік так і жінка, починаючи з 18-ти років зробили внеску на рідну справу по 3 карб. Ухвалено надіслати ці гроші в центральну Укр. Раду для українського війська.

Зразу ж зібрали 218 карбованців які й послали в У. П. Р.

Архітектурні конкурси у Харкові.

1. Український архітектурно-художній відділ харківського літературно-художнього гуртка з доручення Чернухського товариства сільського господарства, оголошує конкурс на вироблення шпичевих проектів народного дому для містечка Чернухи локвицького повіту на Полтавщині. Жюрі складається з: художника М. Беркоса, архит.-худ. В. Величко, проф. А. Зайкевича, архит. худ. В. Покровського, худ. Н. Уварова й одного представника від Чернухського Сільського Господарського Товариства. Строк присялки проектів в Український Худож.-Арх. Відділ Харьк. Літер.-Худож. Гуртка, м. Харків, Московська вул. 20 кінчається 10-го грудня в 3 годинах дня.

2). Український архітектурно-художній відділ Харківського літ.-худож. гуртка з доручення душеприказчиків славно-авіського українського художника Сергія Васильєвського оголошує конкурс на вироблення проекту надгробка на могилі С. Васильєвського та його батьків на Харківському мійському кладовищі.

Жюрі складається з художників: М. Беркоса, проф. акад. худож. М. Самокіша, худ. Н. Уварова, арх.-худ. В. Величко, арх.-худ. Н. Покровського та душеприказчиків А. Ніколаєва, худ.-фотографа А. Іваніцького та В. Фавр. Секретарь жюрі Н. Уваров. (І-а премія за перший проект—250 карб., II-га—200 карб., й III-я—150 карб.)

І-а премія за другий проект—750 карб., II-га—500 карб., й III-я—250 карб.)

ТЕЛЕГРАМИ.

Повідомлення Ставки.

Офіційно, 28. Північний, західний, південно-західний і руминський фронти 28. Біля Густяна жвавіща перестрілка, біля Барановичі супротивник віз на нашій позиції мінноснарядні вогонь з отруйними газами.

КАВКАЗСЬКИЙ ФРОНТ, 28. Одна наша розвідочна ватага атакувала найкращі турецькі сили на високості біля Нильмнт-Чифтлін і більшість перелопотала, а решту взяла в полон. На р. Діалі здалась нам в полон ватага турецьких жандарів 134 офіцери і 1,600 салдатів й 400 коней, 330 мулів і 1,600 рушниць. (П. А.)

Діяльність літунів. РУМИНСЬКИЙ ФРОНТ, 28. Наші літуні скинули 15 пудів бомб на ворожі склади й табори біля Нагалуї. Не діялись на атаку нічальних нищителів всі наші апарати вернулись цілі. Пропорщик Сус збив ворожого самолета. (П. А.)

(Од власного кореспонд.)

Призначення Центральної Ради.

КАТЕРИНОСЛАВ, 31. Загальні збори служачих м. Катеринослава спільно з окружним комітетом та делегатами технічного з'їзду по обговоренню позиції, занятої Центральною Радою по сучасному політичному моменту висловились так: визнаючи Центральну Раду та її Секретаріат за вищі краєві органи всієї України, ми, поштово-телеграфні служачі міста Катеринослава, окружний комітет і делегати технічного з'їзду, обговорюючи виступ большевників, визнаємо необхідним надати підпорядкованим Центральній Раді в усіх відносинах. Для переведення в життя цієї резолюції і дальшого керування поштово-телеграфними організаціями по округі на цей тривожний час створено раду об'єднаних поштово-телеграфних організацій, у склад якої увійшли окружний комітет, технічний комітет і від Катеринославського сім, а від почти й міських інституцій по одному чоловікові.

Рада об'єднаних п. т. організацій.

Одеські інституції та Україна.

ОДЕСА, 29. Комітет поштово-телеграфного союзу відмовився допустити контроль революційного комітету української ради над телеграфом.

ОДЕСА, 29. Загальні збори ради депутатів настроєні по большевицькому; ухвалено не приставати до київського краєвого комітету й підтримувати самоозначення народу України, оскільки те самоозначення буде кермуватись лозунгом—„вся влада радам“ а також оскільки не буде наслідств над злученням з Україною територіями. (П. А.)

Вісти з Одеси.

ОДЕСА, 31. Румчерод спростовує зроблену головним начальником військової зброї заяву начальнику штаба верховного головнокомандуючого, будчи то всі організації, закладаючи тимчасовий краєвий орган, по ініціативі Ради згодились підлягати київській Раді. Румчерод заявляє, що на нараді в штабі всі організації висловились проти українзації й згодились лиш на один два дні закласти загальний краєвий орган до обговорення питання про організації. Питання про український проект в пленумі Румчерода ще не обговорювали. Постанови фракції дозволяють думати, що Румчерод не визнає українзації країни, не покориться Києву й буде одстоювати свої права яко краєвий орган, покладаючись на одержанні з фронту нові повноваження. Потім можливо, що Румчерод вимагатиме референдум. Організації вороже ставляться до караулів, що їх поставили гайдамаки в деяких банках.

ОДЕСА, 1. Широке розповсюдження повідомлень про дійсне становище справи остаточно розвіяє всі вагання. Програми большевистської авантюри цілком зрозумілі для населення. Трохи бояться ще не розв'язаного остаточно українського питання. Остання резолюція Румчерода проголосить: „Повстання ми мусямо ліквідувати. Треба сформулювати самостійні захвати влади на місцях. Треба сформувати тверду демократичну владу. Румчерод категорично одмовився покоритись київській раді й згодивсь лиш працювати з місцевими радами на паритетних основах. Президійний рад робітників і саїдських депутатів не хотять коритись вимаганням українців. (П. А.)

Чехо-словаки.

З приводу участі чехсько-словацької дружини в боротьбі з революцією в Києві, Центральний Комітет Чехсько-словацької соціально-демократичної робітничої партії в Києві видає заяву під заголовком—„Українському і російському громадянству“:

„Відправка чехословацьких частин в Київ для заспокоєння було для нас неприємною несподіванкою. Чехське військо формується тільки для боротьби з Австрією за волю і незалежність Чехії, а не на те, щоб вмішуватись у внутрішні справи Росії. Вважаючи на те, що можливість внутрішньої політичної боротьби передбачалась, між Тимчасовим Правительством і головою чехсько-словацької Національної Ради проф. Масариком зроблено угоду, що чехське військо не може бути використано для приборкання народу в Росії.“

Ми гості російської революційного народу і не маємо права втручатись у внутрішні життя Росії. Вже в неділю увечері ми заявили протест з приводу закликання чехсько-словацьких полків представників чехсько-словацької Національної Ради і домагались повернення цих полків. Представник Національної Ради сказав нам, що чехські полки повинні будуть охороняти державні будинки та майно, але вважаючи на певне становище ми не можемо згодитись також і на це, через що домагаємось негайного і безумовного повернення цих полків.

Крім того 30 жовтня ввечері до Центральної Ради з'їзвилась делегація від чехсько-словацького війська і просила роз'яснити, на віщо їх вкликано до Києва і хто тут кому ворог. Викликали їх ніби для охорони складів, а тепер посилюють проти робітників та саїдів.

Колі делегатам вияснено було становище, то вони висловили своє глибоке спочуття українському народові і запевнили, що вони ні в якому разі не дадуть втягнути себе у внутрішню боротьбу в Росії.

Наказ командира чехо-словацького корпусу.

Командир чехсько-словацького корпусу видав 27 жовтня срочного наказу начальникам 1 і 2 чехсько-словацьких дивізій, в якому погідомляє, що всяке втручання чехсько-словацького війська у внутрішню боротьбу і збройний виступ їх на боці якоїсь небудь політичної партії безумовно недопустимі, та що чехсько-словацькі частини повинні злипатись на боці державного повного ладу і допомагати всіма засобами тому, що сприяє продовженню війни проти сільського ворога, австро-германців, а тому всі начальники повинні спинити грабунки й насильства і не допускати руйнування будівель, інтендантських та артилерійських складів і ин. При всіх

таких втручаннях необхідно по можливості уникати вживання зброї. Наказ цей підписали ген. Шокоров і уповноважений проф. П. Макса. Далі йде приписка: Цілком поділяємо основні при виступі чехо-словацького війська, викладені в цім документі і в дальшому нам керуватимемося. 29 жовтня 1917 р. Комісар К. В. О. Кириєнко. Помішник комисара п.-з. фронту Григор'єв.

Декрети з'їзда Рад. Робітн. і Саїд. депутат.

Про мир. (принято на засіданні 26 жовтня).

Робітничий і селянський уряд який утворився революцією 24—25 жовтня й спирається на Раду Р. С. Саїд. і Саїд. Депутатів пропонує всім воюючим народам й їхнім урядам почати негайно переговори про справедливий демократичний мир.

Справедливим або демократичним миром, якого прагне величезна більшість виснажених, змучених та знівечених війною робітників і трудящих класів усіх воюючих країн—миром, якого зовсім виразно й рішуче домагались російські робітники і селяне після скасування царської монархії—таким миром, уряд уважає негайний мир без аякоїсь (без захвату чужих земель, без прилучення силою інших народів) і без контрибуцій.

Такий мир уряд Росії пропонує закласти усім воюючим народам негайно, висловлюючи готовість зробити без всякого отягання зараз же всі рішучі заходи аж до остаточного затвердження всіх умов такого миру уповноваженими зборами народних представників усіх країн і всіх націй.

Далі в декреті вияснюється, що розуміє з'їзд під анексією та проти неї виставляє принцип самоозначення.

Продовжувати війну для того, щоб знати, як розділити між сильними й багатими націями захоплені ними слабі народи, Уряд визнає великим злочинним проти людськості й урочисто заявляє, що він рішив негайно підписати умови миру, який би прийняв цю війну на вказаних рівно справедливих для всіх без винятку народів умовах.

Разем з тим уряд визнає, що він зовсім не давить на вказані умови миру, як на ультимативні, бо годиться розглянути й всякі інші умови миру, настоюючи лиш на по зможі швидкому представленню їх будь-якою воюючою стороною та вимагає повної виразності, та безумовного виключення всякої двозначності й всякої тайни при представленні умов миру.

Таїну дипломатичного уряду касує в усій країні, висловлюючи твердий намір вести всі переговори зовсім одверто перед народами, приступаючи негайно до повного опублікування тайних договорів, затверджених або заклячених урядом поміщикам, капіталістів з лютого до 25 жовтня 1917 року.

Уряд пропонує всім урядам і народам всіх воюючих країн негайно заклячити перемир'я, при чім з свого боку радить назначити для перемир'я 3 місяці, на протязі яких зовсім можливо скінчити мирні переговори з участю представників усіх без вилучення народностей або націй, втягнутих в війну або приневолених до участі в ній, як і склякати позноважні збори народних представників усіх країн для остаточного затвердження умов миру.

Звертаючись з цією пропозицією миру до урядів і народів усіх воюючих країн. Тимчасовий Робітничий і Селянський Уряд Росії звертається також особливо до свідомих робітників трьох найбільших поступових націй людства й найбільших держав, які беруть участь в сучасній війні, Англії, Франції й Німеччині.

Про землю.

Поміщицька земля не переходить без усякого вилучу до Земельних Комітетів.

Гостро забороняється всяке нищення земельного майна, яке належить тепер усій державі.

Колективний наказ 242 селянських організацій приймається, як інструкція для земельних комітетів.

Робітничий контроль.

Над усіма підприємствами, що мають хоч би п'ять душ робітників, заводяться робітничий контроль, який стежить за розвитком і змінами в підприємстві.

Газета „СОЦІАЛІСТ-РЕВОЛЮЦІОНЕР“

виходе двічі на тиждень в Полтаві. Найбільшу увагу газета звертає на селянське життя; особливо на земельну справу, волостні земства і на кооперацію.—Передплата до кінця року 2 р. За окремо число 20 к.— Адреса: Полтава, Дворянська вул. № 15.

Дописи.

БЕРДИЧІВ. Перший бердичівський Провітський з'їзд.

(Вражіння). 22 жовтня відбувся перший Провітський з'їзд бердичівського повіту, скликаний радою повітової „Провіт“.

Ідучи на цей з'їзд, я з одного боку мав на думці дізнатись, як стоїть позашкільна освіта в повіті, з другого—мені бажалося бачити ті сили, які беруть участь в цій справі, познайомитись з місцевою сільською українською інтелігенцією, яка несе тепло і світло у хаку меншого брата...

Але, як кажуть, не так склалось, як ждалося...

На з'їзді було коло 100 представників від „Провіт“, та „Селянських Спілок“, але окрім президіума, який склався майже виключно з членів ради повітової „Провіт“,—ініціаторів з'їзду,—іде було очам синіється на інтелігентній людині. Іх зовсім не було тутешки, тих справжніх культурно-просвітних поведирів, тих провідників, яких потребує наше не-свідоме селянство, без яких не можна уявити його життя взагалі і зокрема в сучасній мент. Підтреслюю їх не було, бо та мізерна кількість інтелігенції, яка була представлена з'їздом (дві, три особи), не може вважатись навіть за привид якоїсь значної сили.

Повідомлення з місць не внесли ясного проміння в почуття та гадки присутніх. Виявилось, що в повіті просвітна справа у величій кепському стані.

Один за другим чунали коротенькі, проте повні жалючого змісту заяви...

В одних волостях зовсім нема жадних організацій. По других „Провіт“ існують (одна або дві на волость), але тільки на папері, бо і гроші зібрати і селяне раді б були освітитись, та нема кому стати на чолі цієї справи, використати кешти на потрібне діло і вони марнують без жадної користі.

Від одної селянки почули ми, що вона сама випикує української газети, збирає сільську молодь до своєї хати, де читає їм про те, що діється в світі...

„Я розумію вагу освіти, казала ця героїня і бажала б просвітити земляків, але сама я темна, неосвічена та одна нічого не вдію“...

У деох волостях лише, де очевидно є інтелігентні сили,—там в кількох „Провітах“ діло іде жваво.

Селяне-члени з'їзду байдуже ставились до промов та балабоч про „Провіт“ і все збивались на економічні теми: про землю, солому і т. н. Одно слово—темрява густа та непроглядна панує на повіті і нема кому прогнати її.

Ні учителів, ані духовництва не було видно на з'їзді.

Сум обгортає душу і жеторшно стає на серці з: майбутність...

Так бути не може. Повинно мати кадрі освічених, свідомих свого діла, сталих і шляхетних робітників за для позашкільної освіти.

Генеральний Секретаріат зробив вже заходи що до цієї негайної справи, влаштувавши курси. Треба вітати їх, опці курси, побажати їм успіху і надіятись, що вони дадуть темному людеві хліб духовний...

Редактор Андрій Ніковський. Видає Товариство п.д.моги літератур. віду і штуці.

Дновістки.

Потрібний хлопець, 14—16 років добре грамотний. Контора „Новой Ради“, Інституцька 22. 0047

Друкується український коопераційний календарь на 1918 рік „Товариш“ ціна окремого примірника 35 коп. Гуртом знижка 25%. Видає Дніпровський Союз Співачих Т.-В. Звертається: Київ, Воздвиженська № 1. 4—336—4

Приймається передплата на двох-тижневий

„ШКОЛА І ЖИТТЯ“

Орган ученицького т-ва „ЮНАЦЬКА СІМКА“.

До кінця року—2 карб., на місяць—1 карб. Перше число вийшло 30 жовтня. Адреса: м. Сквира, Народний Дім „Юнацька Сімка“. 2—0282—1